

Wspólnota w różnorodności

1 sierpnia 2022

Dziesięć lat minęło od warszawskiego spotkania przywódców szesnastu państw Europu Środkowo- Wschodniej z chińskim premierem Wen Jiabao. Powołano wtedy Forum Współpracy Chiny – Europa Środkowo Wschodnia, zwane w publicystyce międzynarodowej skrótowo „Forum 16 + 1” lub „Format 16 + 1”.



Warto przypomnieć, że w 2012 roku gospodarzem tego warszawskiego był premier Donald Tusk. Lider rządzącej wtedy Platformy Obywatelskiej i wówczas polityk bardzo aktywny na polu wzmocnienia stosunków polsko-chińskich. Rok wcześniej prezydent RP Bronisław Komorowski podpisał w Pekinie umowę o „strategicznym partnerstwie polsko-chińskim, która stworzyła fundament dla wieloletniej współpracy między obu państwami. Pięć lat później, już za rządów PiS, polsko- chińską współpracę podniesiono do rangi „pogłębianego strategicznego partnerstwa”.

Działalność „Forum 16 + 1” szybko wpisała się w ogłoszoną przez przewodniczącego Chińskiej Republiki Ludowej Xi Jinpinga w 2013 roku inicjatywę Nowego Jedwabnego Szlaku, zwaną też Inicjatywą Pasa i Szlaku. Wielkiego globalnego projektu tworzącego nowoczesną infrastrukturę dla współpracy Chiny z państwami całego świata.

Ważnym sojusznikiem „Forum 16 + 1” stał się Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych (Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB), utworzony w 2016 roku z siedzibą w Pekinie. Celem banku jest wspieranie zrównoważonego wzrostu gospodarczego i sieci komunikacji Azji z innymi kontynentami. Bank inwestuje w infrastrukturę komunikacyjną, energetyczną i telekomunikacyjną. Wspiera rozwój sieci transgranicznej w transporcie kolejowym, drogowym i morskim. Polska jest jednym

z jego udziałowców.

Nowe, dodatkowe możliwości działania „Forum 16 + 1” stworzyła powstała, również w Warszawie, w 2015 roku „Inicjatywa Trójmorza”. Zakładająca intensyfikację współpracy dwunastu europejskich państw położonych w regionie trzech mórz Adriatyku, Bałtyckiego i Czarnego. Czyli Austrii, Bułgarii, Chorwacji, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji, Słowenii i Węgier. Promotorem tej inicjatywy była administracja USA.

Obszar jej działalności pokrywał się z obszarem „Forum 16 + 1”, które w Europie Środkowo- Wschodniej stworzy: Albania, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czechy, Estonia, Węgry, Łotwa, Litwa, Czarnogóra, Macedonia Północna, Polska, Rumunia, Serbia, Słowacja, Słowenia.

W trakcie działalności do Forum dołączyła Grecja, w 2021 roku swoje uczestnictwo zawiesiła Litwa. Ponadto pięć podmiotów ma w „Forum 16 + 1” status „obserwatorów współpracy”. Są to Austria, Białoruś, Unia Europejska, Szwajcaria i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

Bilans liczbowy

Dziesięć lat działalności „Forum 16 + 1” można różnie oceniać. W ciągu dziewięciu lat jego istnienia obroty handlowe między Chinami a państwami Europy Środkowo Wschodniej wzrosły o przynajmniej 85 procent. Średnioroczne tempo wzrostu handlu między obu partnerami wyniosło 8 procent. To ponad trzykrotnie więcej niż tempo wzrostu ogólnego handlu zagranicznego Chin. W roku 2020 wzajemne obroty handlowe wyniosły 103.45 mld USD. Po raz pierwszy przekraczając poziom 100 mld USD.

Chiny zainwestowały w regionie ponad 3,14 mld USD, głównie w branżę związane z energetyką, infrastrukturą komunikacyjną, wydobywaniem minerałów i motoryzacją. W tym samym czasie, do 2019 roku, gospodarki Europy Środkowo-Wschodniej zainwestowało

w Chinach 1,72 mld USD. Lepiej ma być w przyszłości. Wartość nowych, wspólnych projektów przewidzianych na lata 2020/ 2022 oceniono na przynajmniej 5,4 mld USD.

Jeśli popatrzymy na inne efekty współpracy Forum to krzepiącą jest informacja, że w ciągu tej dziesięcioletki turystyka na linii Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia – Chiny wzrosła czterokrotnie. Potem pandemia covid zahamowała światową turystykę. Ale to jednak wielki kapitał dla przyszłej współpracy. Ostatni szczyt przywódców państw „Forum 16 + 1” odbył się, w formie konferencji wideo, 9 lutego 2021 roku w Pekinie. Wtedy przewodniczący Xi Jinping zaproponował cztery zasady dalszej współpracy...

1. Wszystkie decyzje państw Forum powinny być podejmowane w ramach konsultacji, przy zachowaniu wzajemnego szacunku, równego traktowania partnerów.

2. Współpraca państw Forum powinna przynosić korzyści wszystkim uczestnikom. Powinna dotyczyć współpracy gospodarczej, czyli handlu, inwestycji w nowe technologie, ale równie ważna jest współpraca w dziedzinie edukacji, kultury, sporcie.

3. Wartością współpracy państw Forum jest ich różnorodność, otwartość na tradycyjną różnorodność regionalną. Dlatego każda forma współpracy i integracji powinna szanować różnorodność partnerów.

4. Dalszy wzrost wzajemnych więzi powinien być oparty przede wszystkim na wykorzystaniu innowacji technologicznych.

Poza tym państwa współpracujące w „Forum 16 + 1” powinny zintensyfikować działania związane z pandemią. Dlatego Chiny będą nadal dostarczać szczepionki krajom, które ich potrzebują, starać się aby szczepionki stały się globalnym dobrem publicznym. Dla pokonania ekonomicznych skutków pandemii niezbędna jest liberalizacja zasad handlu i inwestycji, budowanie otwartej gospodarki światowej, bo tylko

tak można ją wyprowadzić z po pandemicznego kryzysu.

Państwa Forum muszą zatem skoncentrować się na rozbudowie i poprawie efektywności powiązań komunikacyjnych, ich integracji. Chiny zadeklarowały, że usprawnią swój system odpraw celnych. Zaproponowały współpracę w ramach inicjatywy „Inteligentne cła, inteligentne granice i inteligentna komunikacja”. Będą promować tworzenie i rozwój wspólnych stref ekonomicznych, stref wolnego handlu, parków przemysłowych dla przedsiębiorstw z państw „Forum 16+1” w Ningbo w prowincji Zhejiang oraz w Cang Zhou w prowincji Hebei. W ciągu najbliższych pięciu lat Chiny zamierzają importować z państw Forum towary wartości ponad 170 mld USD.

Ochrona środowiska naturalnego powinna być priorytetem we współpracy Chiny- państwa Europy Środkowo- Wschodniej. Państwa Formatu będą preferować „zielony konsensus” w zakresie powstrzymywania zmian klimatycznych, wspólne wdrażanie postanowień porozumienia paryskiego i działania na rzecz powodzenia Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zmian Klimatu i Konwencji o Różnorodności Biologicznej.

Bilans dokonań

Krytycy koncepcji „Forum 16 + 1” twierdzili, że projekt integrujący europejskie państwa należące już do Unii Europejskiej i państwa pozostające poza Unią Europejską we współpracy z globalną, chińską gospodarką, nie może się udać. Bo to byłyby o zbyt różnych gospodarczych systemach prawnych. Bo w trudno włożyć do jednego kociołka gorące, impulsywne społeczeństwa bałkańskie razem z chłodnymi, powolnymi „skandynawskimi” społecznościami z republik Bałtyckich, pragmatycznych Czechów i jeszcze romantycznych Polaków. Obywateli wyznających różne europejskie religie, należących do różnych, europejskich kręgów kulturowych.

Przewidywano, że poszczególne państwa będą konkurować między sobą aby pozyskać jak najwięcej chińskich kredytów i

technologii. Przewidywano też konflikt Warszawy z Budapesztem o rolę stolicy Formatu Współpracy. Praktyka pokazała, że pomimo tych różnorodności współpraca jest jednak możliwa. Przede wszystkim w dziedzinie wspólnej sieci komunikacyjnej.

Już podczas inauguracyjnego, warszawskiego spotkania reprezentanci państw Forum zwracali uwagę na deficyt połączeń komunikacyjnych w Europie Środkowo-Wschodniej. Przede wszystkim na linii Północ- Południe. Unia Europejska zadbała już o szlaki komunikacyjne na linii Zachód – Wschód. Z Paryża i Berlina łatwo dojechać do Warszawy i do granic Unii Europejskiej z Białorusią i Ukrainą. Bo wybudowano i zmodernizowano autostrady oraz linie kolejowe. Nadal nie ma autostrady ani szybkiego pociągu na linii Warszawa – Bratysława i dalej na południe Europy. Nie ma autostrady i szybkiego pociągu z Warszawy do Tallina, nawet do sąsiedniego Wilna!

Dzięki współpracy państw północy i południa w ramach „Forum 16 + 1” powstał projekt budowy autostrady łączącej wszystkie te państwa. Zaczynającej się w estońskim Tallinie, kończącej się w albańskiej Tiranie. Powstał też projekt podobnej linii kolejowej. To bardzo ważne dla Polski przedsięwzięcia. Polska jest państwem kumulującym europejski transport na linii Zachód- Wschód. Przez Polskę przejeżdża ponad 80 procent pociągów towarowych na linii Chiny- Unia Europejska.

Budowa połączeń drogowych i kolejowych łączących Północ i Południe Europy Środkowo-Wschodniej uczyniłaby z Polski europejskie centrum handlowe obsługujące całą EuroAzję. To kolosalne przyszłe korzyści dla polskiej gospodarki. Oba projekty takich trans autostrad i kolei są już gotowe. W wielu państwach Forum wybudowano już poszczególne odcinki przyszłej trans autostrady i linii kolejowych. Prace trwają, jeszcze znaczących efektów nie widać. Nadal nie ukończono linii kolejowej Belgrad – Budapeszt, która ma być dowodem efektywności współpracy Forum.

Nie ma też jeszcze atrakcyjnej medialnie inwestycji, która mogłaby poprawić medialny wizerunek Forum. Stać się jego symbolem. W zeszłym roku ze współpracy z Forum zrezygnował rząd Litwy. Wybrał kooperację z Tajwanem. Zaraz po tym pojawiły się w kręgach dyplomatycznych i mediach spekulacje, że w ślad za Litwą, rezygnacje złożą dwie pozostałe republiki bałtyckie: Łotwa i Estonia. A nawet Republika Czeska.

Tak się nie stało. Wedle deklaracji rządów tych państw nie zamierzają tego uczynić. Uważają „Forum 16 + 1” za inicjatywę przyszłościową.

Dlaczego rząd Litwy zdecydował się na taki krok? Powodów jest wiele. Ale najważniejszy to brak skonkretyzowanej chińskiej oferty współpracy dla małych, ale politycznie i historycznie ważnych państw tego regionu Europy. Ludność Litwy to ponad dwa miliony obywateli. Mniej niż jedno małe miasto w Chinach. Gospodarka litewska też może się zmieścić w jednym większym chińskim mieście.

Ale historycznie Litwa zawsze była ważnym europejskim, regionalnym centrum kulturowym i cywilizacyjnym. I takim chce być nadal. Pewnie dlatego łatwiej znalazła wspólny język z mniejszym Tajpej niż gigantycznym Pekinem. Być może rząd Litwy zmieni swe stanowisko i odnowi współpracę z 'Forum 16 + 1'. Sugerował to niedawno prezydent Litwy Gitanas Nausėda podczas rozmów z polskim prezydentem Andrzejem Dudą.

Jednak przypadek Litwy dowodzi, że przyszła współpraca w Forum musi uwzględniać interesy i ambicje wszystkich, nawet tych najmniejszych, państw. Atrakcyjność i potencjał „Forum 16 + 1” dostrzegła administracja USA. Dzięki jej wsparciu powstała inicjatywa „Trójmorza”. Też postulująca tworzenie infrastruktury komunikacyjnej. Początkowo jej podstawowym zadaniem miało być stworzenie warunków dla handlu amerykańskim gazem LPG w tym regionie Europy. Potem Amerykanie dostrzegli wielki potencjał rozwojowy tego regionu. Nic dziwnego, że planują tu nowe inwestycje. Także dlatego, że w ostatnich

latach administracja USA zamieniła stan „konkurowania” z gospodarką chińską na konfrontację z nią.

Źle jednak by się stało dla rozwoju państw Europy Środkowo-Wschodniej gdyby taka konfrontacja pojawiła się teraz w tym regionie Europy. Gdyby „Trójmorze” i „Forum 16 + 1” stały się arenami konfrontacji gospodarczej USA z Chinami. Konfrontacji nie chcianej w tym regionie. Wojna w Ukrainie koncentruje dziś uwagę europejskiej opinii publicznej. Mówi się, o nowej, „zimnej wojnie” ogłoszonej przez prezydenta Bidena podczas jego warszawskiej wizyty. Na nowych, międzynarodowych podziałach. Wojna odwraca tym samym uwagę opinii od dotychczasowych form regionalnej współpracy międzynarodowej. Także od „Forum 16+ 1”. Od publicznych debat o ich przyszłości.

Pomimo ich deficytu, dziś w Unii Europejskiej można znaleźć różne poglądy na temat przyszłości „Forum 16 + 1”. Reinhard Butikofer, poseł niemieckiej partii Zielonych, który stoi na czele delegacji Parlamentu Europejskiego do spraw Chin, uważa, że dla Forum nie ma już przyszłości. I Forum „nie będzie skutecznym narzędziem w rękach chińskiej polityki zagranicznej”.

Andrzej Szejna, poseł polskiego parlamentu z Nowej Lewicy i wiceprzewodniczący Parlamentarnej Grupy Polsko-Chińskiej dostrzega przyszłość i efektywność „Forum 16 + 1”. Ale już w zmienionej roli. Po uwzględnieniu nowych podziałów stworzonych przez wojnę. Wojna na Ukrainie radykalnie zmieniła geopolitykę i geo gospodarkę w Europie i na świecie. Zablokowała dotychczasowe więzi gospodarcze, przerwała łańcuchy kooperacyjne. Zdezorganizowała rynki zbytu.

Jednak historia ludzkości uczy, że każda wojna ma swój kres. Potem jest czas rozejmu, pokojowych rokowań. Czas odbudowy zniszczonych gospodarek. Powojenna Ukraina niebawem będzie potrzebować bezpiecznego, stabilnego gospodarczo i politycznie otwartego na współpracę, sąsiedztwa. Takimi sąsiadami mogą i

powinni być państwa „Forum 16 + 1”.

Wykorzystujący swe dotychczasowe kooperacyjne doświadczenia. Doświadczenia współpracy państw geograficznie blisko położonych, ale posiadających różnorodne systemy gospodarcze. Gospodarek państw należących już do wspólnoty Unii Europejskiej, jak choćby Czech, Węgier, Słowacji i Polski, i państw pozostających jeszcze poza Unią, jak Serbia, Macedonia, Albania.

Dziesięć lat istnienia „Forum 16 + 1” dowiodły, że takie współpraca jest możliwa i również efektywna.

Autorstwo: Piotr Gadzinowski

Źródło: Trybuna.info